

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

14

שיחה ממרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר קרח תשע"א

יכול לו, אבל אם אדם פותח מעצמו פתח כפתחו של מחט, אזי הקב"ה עוזרו, ההתחלות הקשות אינן אלא קושי זמני, אבל אחר כך זה נעים מאד.

החיזוק בכל ארבעת הדברים הצריכים חיזוק מתחיל מן האמונה, כי בלא אמונה אין אהבה ואין יראה, אמנם יש מתיקות בתורה, והמתיקות בתורה ושמות המצוות היא ענף מאהבת השם כמו שמבואר מדברי המסילת ישרים פרק י"ט, זה נובע מאהבת השם הטמונה בעומק הלב והנשמה, אבל אם קשה ללמוד אין אהבה ואין יראה, וכדי להביא לידי אהבה ויראה, צריכים תחילה חיזוק באמונה.

ומשום כך אמרו (מכות כד, א) בא חבוקוק והעמידם על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, חבוקוק שהיה בסוף ימי הנביאים העמיד את עיקר החיזוק על אמונה, מפני שעל ידי חיזוק האמונה אפשר להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק.

כיצד מחזקים את האמונה? זהו מה שהביא הרמ"א בתחילת השולחן ערוך (או"ח א, א) מדברי הרמב"ם במורה נבוכים: "שיוויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו כשיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דיבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקורביו כדבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו כמו שנאמר אם ייסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום השם, מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד", עכ"ל.

אך יש לדעת כיצד אפשר לזכור כל הזמן, הרי אדם אינו יכול לחשוב כל הזמן מחשבה אחת ללא הפסק, וכמו שכתב הגר"י באיגרת המוסר כי האדם חפשי בדמיונו, המחשבות הולכות ממילא ואי אפשר להכריח את המחשבה מה לחשוב, על מה שמעניין חושבים, ועל מה שמשמעם לא חושבים, מה שחשוב לאדם לדעת ומה שיש לו נפקא מינה - על זה הוא חושב, וכיצד אפשר לזכור כל הזמן את האמונה?

אכן באמת מחשבות המחזקות את האמונה שייכות בכל רגע ורגע, כי כל אחד מאמין כי כל חיי האדם הם בהשגחה, וכמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) על כל נשימה ונשימה שהוא נושם צריך לקלס לבורא מאי טעמא כל הנשמה תהלל קה כל הנשימה תהלל קה, אף על פי שאינו מרגיש כך הרי זוהי האמת, ידיעה זו היא אמונה, וצריך להודות להקב"ה על כל רגע שהוא בריא, להודות להקב"ה על כל דבר משמח שאירע לו, כי אין זה בדרך הטבע אלא בהשגחה, ומדוע חברו לא זכה לאותה שמחה כי אם הוא לבדו, מפני שכך ההשגחה לתת לו ולא לחברו.

וצריך לחשוב על כל דבר שמקבל מן השמים אם באמת זה מגיע לו, האם הוא כזה צדיק שאוכל פירותיהן בעולם הזה, צדיקים מקבלים גשמיות בעולם הזה כדי להשתמש עם זה לעוד מעשים טובים, וכל העולם הזה שלהם אינו אלא אמצעי לעולם הבא שהוא תכלית האדם, וכל אחד יחשוב לעצמו מה הוא מעדיף ומה כדאי לו, עולם הזה או עולם הבא, האם עדיף לו עולם הזה עם תענוגים אבל אחר כך יהיה גיהינום איום, או שהוא מעדיף עולם הזה עם יסורים ואחר כך תענוגי העולם הבא שאין לשער?

ענייני החיזוק, הם ארבעה דברים המוזכרים בגמרא (ברכות לב, ב) תורה ומעשים טובים תפילה ודרך ארץ, כיצד עושים את החיזוק בהם? איך מתחזקים בתורה?

חיזוק צריך להיות לפי הטבע, שיהיה איזה דבר טבעי הנותן חיזוק, אי אפשר להתחזק נגד הטבע, ואם לא מתחשק ללמוד אי אפשר ללמוד בכפייה, שהלימוד בכפייה אינו לימוד, וכשקשה לאדם ללמוד מה יכול לגרום לו שילמד, הרי הוא רוצה עכשיו לנוח, רק אהבת התורה היא זו שיכולה לגרום לו ללמוד, שילמד מצד המתיקות שבתורה.

אבל אהבת התורה לבד אינה מספיקה וצריכים גם יראה, וכפי שמפורש בתחילת פרקי אבות (א, א) "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם", והיינו כי יחד עם אהבה שעובדים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, צריכים לצרף גם יראה - ויהי מורא שמים עליכם, כי אהבה בלא יראה אינה מספיקה.

והטעם בזה כמו שהביא הרע"ב שם מדברי הירושלמי בברכות (ט, ה) "עבוד מאהבה עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט", ע"כ.

והיינו שאם יש לאדם רק אהבה בלא יראה הוא עלול לבעוט, כי לפעמים יש אהבות אחרות - חוץ מאהבת תורה ואהבת השם - המושכות את הלב, ואפילו אדם שאוהב ללמוד, לפעמים מתחשק לו דברים אחרים והוא נמשך אחריהם, כי אמנם זה נעים לו אבל עכשיו נעים לו משהו אחר, זה נקרא לבעוט, לכן צריך גם יראה, כי אז "אין ירא בועט", אדם שמפחד אינו יכול לבעוט.

אבל גם היראה לבד אינה מספיקה בלא אהבה, כי אדם שיש לו רק יראה הוא אמנם לא מעיז לבעוט אבל הוא עלול לשנוא, כמו אם אחד מעביד אותו קשה מאד ואין לו ברירה כי אם לעבוד אותו, הרי זה גורם לו שישנא את המעביד על העבודות הקשות שנתן לו, וכך גם ביראת שמים הוא אמנם מפחד מהגיהינום ומוכרח לקיים את המצוות מתוך יראה, אבל הוא עלול לבוא לידי שנאת מי שמפחיד אותו, כי קשה לו ומדוע הוא חייב לסבול, לכן צריכים גם את האהבה בנוסף ליראה, כי אז הוא יודע שכדאי לו ואינו סובל מזה, ואפילו אם ההתחלות קשות הרי לבסוף זה תענוג גדול.

וכמו אדם שרוצה להיות בעל מקצוע חשוב שיהיה לו על ידי זה הכנסה כספית גדולה, צריך ללמוד הרבה זמן, ולהתאמץ הרבה, אבל הוא עושה את זה בשמחה, בשביל העתיד הטוב שיהיה לו, כך הוא טבע האדם בענייני העולם הזה.

וכך בענייני רוחניות אמרו חז"ל (הובא בפירש"י שמות יט, ה) שאף על פי שההתחלות קשות הן, לבסוף "יערב לכם" ויש בזה תענוג של 'אשריך בעולם הזה', וזוהי גם לעולם הבא שנאמר עליו (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך ייעשה למחכה לו", אלא שצריך להתגבר על הקשיים ולהתאמץ מעט, וכבר אמרו חז"ל במדרש (שיר השירים רבה ה, ב) פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו, לא צריך יותר מפתחו של מחט ואי אפשר לפתוח בעצמו פתח יותר גדול, כי היצר הרע חזק מאד וכמו שאמרו (קידושין ל, ב) אלמלא הקב"ה עוזרו אינו

פרשת קרה

מתוך שיחות מו"ר שליט"א

ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה (במדבר יח, כג).

כתב הרמב"ם פ"ג הלכות שמיטה ויובל הלכה י': "כל שבט לוי מוזהרים שלא ינחלו בארץ כנען, וכן הם מוזהרים שלא ייטלו חלק בביזה בשעה שכובשים את הערים, וכן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה", ודעת החינוך (מצוה תק"ח) שאין לוקין על זה מפני שהוא לא הניתן להישבון, וכבר הקשו בזה האחרונים (עיין משנה למלך ומנחת חינוך שם) מדוע כתב הרמב"ם שלוקין על זה, הרי באמת הוא לא הניתן להישבון וכדברי החינוך.

והנראה בביאור דעת הרמב"ם, כי הנה יסוד האיסור לבן לוי לקחת חלק בביזה, אינו רק משום שלוקח ומחסר מחלקם של שאר העם, אלא כפי שביאר הרמב"ם עצמו בסוף הלכות שמיטה ויובל "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל וביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכים מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלים ולא זוכים לעצמם בכח גופם, אלא הם חיל השם שנאמר ברכ' ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך", עכ"ל.

ונמצא כי האיסור לבן לוי לקחת חלק ונחלה בארץ אינו רק מפני שהוא נוטל ממון שלא כדין ומחסר מחלק שאר העם, אלא שעצם הנהגה זאת אינה מתאימה כלל לבני לוי שהם חיל השם, והקב"ה בעצמו דואג לכל מחסורם כפי שהמלך דואג לחייליו וממציא להם את כל צרכיהם, והובדלו שבט לוי בהנהגתם מדרכי העולם שאין ראוי להם לקחת לעצמם בכוח גופם.

ונראה כי מטעם זה סבר הרמב"ם שלא שייך לפטור כאן ממלקות משום לאו הניתן להישבון, שהרי כל הפטור ממלקות הוא באופן שהאיסור הוא מה שמחסר ומפסיד את חברו, שעל ידי התשלום נשלם חסרונו של חברו ונתקן הלאו, אבל בן לוי שנטל חלק בביזה, עצם מעשה הלקיחה בכוח הגוף נאסר עליו, ואפילו אם ישלם וישיב את מה שלקח אינו מתקן בזה כלל את גוף המעשה האסור, לכן אם עבר ונטל חלק בביזה לוקה, ואינו נפטר ממלקות משום לאו הניתן להישבון.

והדברים אינם נוגעים רק לשבט לוי אלא לכל אחד ואחד מבני התורה, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל שם, "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעובדו לדעה את השם והלך ישר כמו שעשה האלוקים ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים, עכ"ל.

ומכבר מצאתי שכל הלשונות שהזכיר הרמב"ם שם מפורשים בגמרות ומדרשים. למשל מה שכתב שכל איש ואיש מבאי העולם אשר נדבה רוחו אותו הרי זה נתקדש קדש קדשים, מפורש כן בגמרא (ב"ק לח, א) שאפילו גוי העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, וקדושת כהן גדול היא "קדש קדשים" כמו שכתוב (דה"י א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים". ומה שכתב שיהיה השם חלקו ונחלתו מפורש בספרי (במדבר ק"ט) על הפסוק "אני חלקך ונחלתך" - על שולחני אתה אוכל ועל שולחני אתה שותה.

כל אחד ואחד מאיתנו יכול להיות חיל השם ונחלתו ולהתקדש קדש קדשים, וזהו באמת דבר נפלא וגדול עד למאוד!

כולנו מאמינים כי העתיד של עולם הבא זה העיקר, חיי הנצח הם תענוג שאין כמותו, אך צריכים תחילה לעבור דרך מסדרון, העולם הזה שהוא כפרוזדור בדרך לעולם הבא, ולפעמים יש קצת קשיים אך אינם קשים כל כך ואפשר להתגבר עליהם, מפני שאין הקב"ה נותן לאדם קשיים שאינו יכול לעמוד בהם, וכמו שאמרו (עבודה זרה ג, א) שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

וצריכים מעט סבלנות להתגבר על הקשיים, כי לאחר מכן יערב לכם' ומקבלים עריבות בזה, וכמו שרואים בימינו, מי ששם לב רואה, מי הם המאושרים בעולם הזה, העשירים או בני התורה? מי תמיד רגוע ושמח? כל המתמידים הידועים תמיד שמחים ואף פעם אינם עצובים, כל אחד מכיר לבדו את המתמידים, שמגיל קטן היו תמיד שמחים ומסודרים, ואפילו כשהיו להם קשיים לא לקחו ללב את הקשיים.

וכי פעם בישיבות היה את כל הלוקסוס שיש היום, הרי כמעט שלא היה מה לאכול, והיו לומדים ושמחים בחלקם ומאושרים, זהו מה שאמר התנא (אבות ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו', אוכלים פת במלח ושותים מים במשורה, אבל סוף סוף אוכלים ושותים, לא רעבים ולא צמאים, ועל הארץ תישן - אבל ישנים, והיו שמחים! בני התורה הם המאושרים.

אם חיים בכל צעד ושעל לפי האמונה, צריך לחשוב מדוע טוב לי עכשיו, האם זהו פירותיהן בעולם הזה, או שמא איבדתי את העולם הבא ואני אוכל את הקרן בעולם הזה? הרי יש דברים איומים שהביא רבינו יונה במדרגה העשירית (שערי תשובה ג, קס) שאדם עלול לאבד את העולם הבא במחשבה אחת שבלב, מרן המשגיח וצ"ל היה רגיל להביא את דברי רבינו יונה, שיש מחשבות טבעיות מאד, שבדרך הטבע אדם חושב אותם, ועלול לאבד בהם את עולמו.

וכשאדם מקבל עולם הזה צריך לחשוש שמא הוא אוכל את עולמו בחייו, יש תפילה מיוחדת שחיבר השל"ה שלא יאכל את העולם הבא שלו בעולם הזה, כך היה מפתח, וביקש בתחנונים שאינו רוצה את ההנאות האלו, זולת מה שהוא מוכרח כדי חייו בשביל קיום התורה והמצוות, אבל שלא יהיו תענוגים יותר מזה.

תפילה זאת של השל"ה אינה ידועה לרבים, והיום נתפסו בעיקר לתפילה של ערב ראש חודש סיוון, וצריכים לדעת כי השל"ה בעצמו גם כתב שם כי לפני התפילה צריכים לישוב בתענית ולהתעורר בתשובה ולתקן כל ענייני הבית איסור והיתר, וכשהתפילה היא מתוך טהרת הלב כזו, אז היא מקובלת.

כל אחד ואחד צריך לחיות עם אמונה, לדעת שכל דבר שקורה בעולם וכל קושי הוא מן השמים, לשמוח בקשיים ולקבל את היסורים באהבה, וכתוב בגמרא (ערכין טז, ב) "עד היכן תכלית יסורים? אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים", אפילו חוסר נוחיות כזה קטן, שצריך להכניס שוב את היד לכיס להוציא מטבע נוסף, גם אלו הם יסורים שבאים בהשגחה, כדי שעל ידי זה תתחזק האמונה.

וכך בכל דבר ודבר צריכים לראות את ההשגחה, וכמו שכתוב (תהלים טז, ח) "שיויתי השם לנגדי תמיד", וכשזוכרים את ההשגחה ממילא נזהרים בכל פעולה ומעשה, שהרי עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים (אבות ב, א), וכל מה שעושים זה נוגע למעשה מה יגידו עליו בשמים, אם יחשיבו אותו או שיזלזלו בו.

דרכים אלו מועילים לחיזוק האמונה, כך הוא בקיצור שורש הדברים, שעל ידי אמונה אפשר להתחזק בתורה, בתפילה ובמעשים טובים, וגם בדרך ארץ, דהיינו שיהא סדר היום מסודר לפי צרכי הגוף, ולדעת שכל צרכי הגוף הם גם מצוה, והוא עוסק במצוה בזמן שהוא ישן כי השינה היא כדי שיהיו לו כוחות למחר לעבודת השם, וכשחושבים על זה, יכולים ללכת לישון מתוך שמחה ומצב רוח נעים מאד, שהרי השינה היא מצוה.

אבל זוהי דרגה שאינה פשוטה כל כך, אשרינו שאנחנו רוצים חיזוק ובאים ליטהר, פותחים פתח, ומתאמצים לשמוע דברי חיזוק, בזכות זה יזכה כל אחד ואחד לסייעתא דשמיא!

לזכות הרב חיים אריה לייב בן מלכה
להצלחתו ובני ביתו ברוחניות וגשמיות